

[3807] – 301

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIOLOGY (Compulsory Paper)
Application of Research Skills
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
  - 1) Elaborate on the types of sampling.
  - 2) Discuss variance and standard deviation as the most popular measures of dispersion in the social research.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
  - 1) Discuss the critical issues in the preparation of a questionnaire.
  - 2) Explain different steps of data analysis in social research.
3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each. **20**
  - 1) Elucidate various steps in writing research proposal.
  - 2) Examine different principles of sampling.
  - 3) Discuss application of tests of significance in sociological research.
  - 4) Write a note on various types of graphs used in sociological research.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words each. **20**
  - 1) A note on variables.
  - 2) Important guidelines for review of literature.
  - 3) Meaning of cross tabulation.
  - 4) Critical issues in report writing.
  - 5) Significance of computers in sociological research.
  - 6) Importance of coding.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. 20
  - 1) नमुनानिवड पद्धतीचे प्रकार विशद करा.
  - 2) सामाजिक संशोधनामध्ये वापरल्या जाणाऱ्या सर्वाधिक लोकप्रिय म्हणून प्रचलन (variance) आणि प्रमाणित विचलन (standard deviation) यावर चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. 20
  - 1) प्रश्नावली निर्मितीमधील महत्त्वाच्या मुद्द्यांवर चर्चा करा.
  - 2) सामाजिक संशोधनामधील माहिती विश्लेषणाच्या विविध पायऱ्या स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येक 250 शब्दांत लिहा. 20
  - 1) संशोधन प्रस्ताव लिखाणामधील विविध पायऱ्या स्पष्ट करा.
  - 2) नमुनानिवड पद्धतीच्या विविध तत्वांचे परीक्षण करा.
  - 3) समाजशास्त्रीय संशोधनामधील लक्षणीयतेच्या चाचणीच्या (Tests of significance) उपयोगावर चर्चा करा.
  - 4) माहितीच्या आलेखीय सादरी करणामध्ये वापरल्या जाणाऱ्या विविध आलेखांच्या प्रकारावर टीप लिहा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर 100 शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा. 20
  - 1) चलावर (Variable) टीप.
  - 2) साहित्यलेखन आढाव्याच्या मार्गदर्शक सूचना.
  - 3) छेदक सारणीकरणाचा (Cross tabulation) अर्थ.
  - 4) अहवाल लेखनामधील महत्त्वाचे मुद्दे.
  - 5) समाजशास्त्रीय संशोधनामधील संगणकाचे महत्त्व.
  - 6) संकेतीकरणाचे महत्त्व.

[3807] – 404

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIOLOGY (Optional Paper)
SO – 14 : Sociology of Social Work
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Explain the history and relevance of social work in India.
  - 2) Describe 'Social Action Approach' and 'Welfare Approach' of social work.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Explain the concepts in detail - 'Social Security and Safety Nets' ; and 'Human Rights'.
  - 2) Explain the concepts of 'Empowerment' and 'Social Exclusion'.
3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each : **20**
  - 1) Describe in detail the social work with reference to families.
  - 2) Write in detail the social work regarding rural and urban communities.
  - 3) Write about community organisation method.
  - 4) Describe the importance of social research in social work.
4. Write notes on **any four** of the following within **100** words each : **20**
  - 1) Social work in the field of wealth.
  - 2) Correctional work in the social work.
  - 3) Social work regarding the people with special needs.
  - 4) Importance of report writing and presentation in social research.
  - 5) Development approach in social work.
  - 6) Social welfare administration.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
  - 1) भारतातील समाजकार्याचा इतिहास आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
  - 2) समाजकार्याचे 'सामाजिक क्रिया दृष्टिकोन' आणि 'कल्याण दृष्टिकोन' विशद करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
  - 1) 'सामाजिक सुरक्षा आणि सुरक्षिततेचे जाळे' (Social Security and Safety Nets), आणि 'मानवाधिकार' (Human Rights) ह्या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
  - 2) 'सबलीकरण' (Empowerment), आणि 'सामाजिक बहिष्कार (Social Exclusion)- ह्या संकल्पना स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा : 20
  - 1) कुटुंबाच्या संदर्भातील समाजकार्य सविस्तर विशद करा.
  - 2) ग्रामीण आणि शहरी समुदायासंदर्भातील करण्यात येणाऱ्या समाज कार्याविषयी सविस्तर माहिती लिहा.
  - 3) समुदाय संघटन पद्धतीची माहिती लिहा.
  - 4) समाज कार्यात सामाजिक संशोधनाचे महत्त्व विशद करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दांत संक्षिप्त टिपा लिहा : 20
  - 1) आरोग्य क्षेत्रातील समाज कार्य
  - 2) समाज कार्याचे सुधारणात्मक काम
  - 3) विशेष गरजू लोकांसाठी समाज कार्य
  - 4) सामाजिक संशोधनात अहवाल लेखन व अहवाल सादरीकरणाचे महत्त्व
  - 5) समाज कार्याचा विकास दृष्टिकोन
  - 6) सामाजिक कल्याण प्रशासन (Social welfare administration).

M.A. (Sem. – I) Examination, 2010
SOCIOLOGY
Optional Paper – SO – 02
(Social Movements) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
  - 1) Define social movement and explain its nature.
  - 2) Assess the present position of Dalit Movement in India.
2. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
  - 1) Explain the relationship of social movement with state and civil society.
  - 2) Critically evaluate 'New Social Movement' theory.
3. Answer **any two** of the following within **250** words **each** : **20**
  - 1) Elaborate Marxist approach to social movement.
  - 2) Examine the contribution of NGO's in ecological movement.
  - 3) Explain major issues in labour movements in India.
  - 4) Discuss Dr. Ambedkar's contribution to dalit movement.
4. Write notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
  - 1) Criticisms of resource mobilization theory.
  - 2) Role of ideology in social movement.
  - 3) Reform concept.
  - 4) Meaning of revivalism.
  - 5) Peace movement.
  - 6) Main issues in peasant movement.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : 20
  - 1) सामाजिक चळवळीची व्याख्या द्या आणि त्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
  - 2) भारतातील दलित चळवळीच्या सहा परिस्थितीचे मूल्यमापन करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : 20
  - 1) सामाजिक चळवळीचे राज्यसंस्था आणि नागरी समाज (civil society) या बरोबर असणारे नाते स्पष्ट करा.
  - 2) नव सामाजिक चळवळीच्या सिद्धांताचे चिकित्सात्मक मूल्यमापन करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा : 20
  - 1) सामाजिक चळवळी विषयीचा मार्क्सवादी दृष्टीकोन विशद करा.
  - 2) पर्यावरणवादी चळवळीमधील बिगर शासकीय संस्थांच्या (NGO) योगदानाचे परीक्षण करा.
  - 3) भारतातील कामगार चळवळी मधील महत्वाचे मुद्दे स्पष्ट करा.
  - 4) दलित चळवळीमधील डॉ. आंबेडकरांच्या योगदानावर चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : 20
  - 1) संसाधन एकत्रिकरणाच्या (resource mobilization) सिद्धांतावरील टीका.
  - 2) सामाजिक चळवळीमधील विचारप्रणालीची भूमिका.
  - 3) सुधारणा ही संकल्पना.
  - 4) पुनरुज्जीवनवादाचा अर्थ.
  - 5) शांतता चळवळी (Peace Movement)
  - 6) शेतकरी चळवळीमधील महत्वाचे मुद्दे.

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIOLOGY (Optional)
SO-03 : Political Sociology (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
  - 1) Write the subject matter of political sociology.
  - 2) According to Pareto elaborate the 'Power Elite' theoretical approach to state.
2. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
  - 1) Elaborate the Marxist tradition and its contribution to development of political sociology.
  - 2) Discuss the challenge of 'politics of caste' and its implications on Indian society.
3. Answer **any two** of the following within **250** words **each** : **20**
  - 1) Explain the liberal approach to the state.
  - 2) Discuss the Weberian tradition of political sociology.
  - 3) State the relationship between society and polity.
  - 4) Explain the politics of Hindutva in India.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words. **20**
  - 1) Nature of authority.
  - 2) Nature of politics of the regionalism.
  - 3) Post modernist approach to state.
  - 4) New political sociology.
  - 5) Patriarchy in Indian politics.
  - 6) Roots of high caste domination in politics.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात द्या. २०
  - १) राजकीय समाजशास्त्राचा अभ्यासविषय लिहा.
  - २) राज्याविषयीचा परेटो यांचा 'सत्ता अभिजन सैद्धांतीक दृष्टिकोन' विशद करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. २०
  - १) मार्क्सवादी परंपरा आणि तिने राजकीय समाजशास्त्राच्या विकासाला दिलेले योगदान विशद करा.
  - २) जातींच्या राजकारणाने निर्माण केलेले आव्हान आणि त्याचे भारतीय समाजावरील परिणाम यांची चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा. २०
  - १) राज्याचा उदारमतवादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
  - २) राजकीय समाजशास्त्रातील वेबरवादी परंपरेची चर्चा करा.
  - ३) राज्य आणि समाज यामधील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
  - ४) भारतातील हिंदुत्ववादी राजकारण स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी १०० शब्दात टीपा लिहा. २०
  - १) अधिकाराचे स्वरूप.
  - २) प्रांतवादी राजकारणाचे स्वरूप.
  - ३) राज्याचा उत्तर आधुनिकता दृष्टीकोन.
  - ४) नवे राजकीय समाजशास्त्र.
  - ५) भारतीय राज्यकारणातील पुरुष सत्ताकता.
  - ६) राजकारणातील उच्च जातींच्या राजकारणाची मुळे/आधार.

[3807] – 106

M.A. (Sem. – I) Examination, 2010
SOCIOLOGY
Optional Paper
SO-04 : Sociology of Maharashtra : Culture and Society
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Critically examine the history of Maharashtra.
  - 2) Write an essay on the emergence and development of shivsena in Maharashtra.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
  - 1) Write an essay on the non brahmin movement in Maharashtra.
  - 2) Critically evaluate the Samyukta Maharashtra movement and issues involved in it.
3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**
  - 1) Explain the issues taken up by satyashodhak movement.
  - 2) Examine the significance of social reform movement with special reference to age at consent debate.
  - 3) Critically assess the OBC politics in Maharashtra.
  - 4) Discuss declining sex ratio in Maharashtra.
4. Write notes on **any four** of the following in **100** words **each** : **20**
  - 1) Shahu Maharaj and Vedokta Rights discourse.
  - 2) Role of Girni kamgar in working class movement in Maharashtra.
  - 3) Concept of regional disparity.
  - 4) Consequences of SEZ.
  - 5) Concept of displacement.
  - 6) Caste formation in 19th century Maharashtra.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. २०
  - १) महाराष्ट्राच्या इतिहासाचे चिकित्सात्मक परीक्षण करा.
  - २) महाराष्ट्रातील शिवसेनेच्या उदय आणि विकासावर निबंध लिहा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
  - १) महाराष्ट्रातील अब्राहणी चळवळीवर निबंध लिहा.
  - २) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ आणि त्यातील मुद्द्यांचे चिकित्सात्मक मूल्यमापन करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा. २०
  - १) सत्यशोधक चळवळीने हाती घेतलेले मुद्दे स्पष्ट करा.
  - २) वयाच्या संमतीच्या मुद्याच्या संदर्भात सामाजिक सुधारणा चळवळीच्या महत्वाचे परीक्षण करा.
  - ३) महाराष्ट्रातील ओबीसी राजकारणाचे चिकित्सात्मक मूल्यमापन करा.
  - ४) महाराष्ट्रातील घटत्या लिंगदरावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : २०
  - १) शाहूमहाराज आणि वेदोक्त अधिकारावरील चर्चा.
  - २) महाराष्ट्रातील कष्टकरी वर्गाच्या चळवळीतील गिरण कामगारांची भूमिका.
  - ३) प्रादेशिक असमोतलाची संकल्पना.
  - ४) 'सेझ' (SEZ) चे परिणाम.
  - ५) विस्थापनाची संकल्पना.
  - ६) १९ व्या शतकातील महाराष्ट्रातील जातींची मांडणी.

[3807] – 201

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIOLOGY
SC – 03 : Introduction to Sociological Theories
(2008 Pattern) (New) (Compulsory Paper)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Discuss Parson's theory of functionalism.
  - 2) Explain Levi-Strauss's contribution to structuralism.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Elucidate Garfinkel's contribution to ethno methodology.
  - 2) Critically evaluate Berger and Luckman's theory of social construction of reality.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**
  - 1) Explain three postulates by R. Merton.
  - 2) Discuss Dahrendorf's views on power and authority.
  - 3) Explain tenets of conflict theory.
  - 4) Examine A. Schutz's views on life world.

4. Write notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
  - 1) Pattern variables.
  - 2) Radcliffe Brown's concept of structure.
  - 3) Mill's concept of power elites.
  - 4) Goffman's views on dramaturgy.
  - 5) Malinowski's functionalism.
  - 6) A. Schutz's concept of stock of knowledge.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
  - १) पार्सन्स यांच्या प्रकार्यवादाच्या सिद्धांताची चर्चा करा.
  - २) लेव्ही स्ट्रॉस यांनी संरचनात्मक वादाला दिलेले योगदान स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
  - १) गारफिंकेल यांची लोक जीवन पद्धती शास्त्राला दिलेले योगदान विशद करा.
  - २) बर्गर आणि लकमन् यांच्या वास्तवाच्या सामाजिक घडणीच्या सिद्धांताचे चिकित्सात्मक मूल्यमापन करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : २०
  - १) रॉबर्ट मर्टन यांची तीन तत्वे स्पष्ट करा.
  - २) सत्ता आणि अधिकार यावरील डॅरेनडॉर्फ यांच्या विचारांवर चर्चा करा.
  - ३) संघर्ष सिद्धांताची मूलतत्वे स्पष्ट करा.
  - ४) जीवजगतावरील (life world) ऐ. शुट्झ यांच्या विचारांचे परीक्षण करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : २०
  - १) वर्तनाचे द्विपर्यायी आकृतीबंध (Pattern Variables).
  - २) रॅडक्लिफ ब्राऊन यांची संरचनेची संकल्पना.
  - ३) मिल्स यांची सत्ताधारी अभिजनांची संकल्पना.
  - ४) गॉफमन यांचे नाट्यकलेवरील विचार.
  - ५) मॅलिनोव्हस्की यांचा प्रकार्यवाद.
  - ६) ऐ. शुट्झ यांची ज्ञानाचा साठा ही संकल्पना.

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIOLOGY
SC – 03 : Contemporary Social Theories
(Old)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Elaborate different levels of theorization.
  - 2) Examine the contribution of Frankfurt school to Neo-Marxism.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Explain the contribution of Levi-Strauss to Structuralism.
  - 2) Analyse Bourdieu's views about the integration of social theory.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**
  - 1) Briefly explain Althusser's theory of ideology.
  - 2) Write the characteristics of sociological theory.
  - 3) Briefly explain Foucault's contribution to post-structuralism.
  - 4) State the relationship between agency and structure according to Giddens.

4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
  - 1) Bourdieu's types of capital.
  - 2) Nature of sociological theory.
  - 3) Hegemony (Gramsci).
  - 4) Deconstruction (Derrida).
  - 5) Life world and system (Habermas).
  - 6) Concept of discipline (Foucault).

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
  - १) सैद्धांतीकरणाच्या विविध पातळ्या स्पष्ट करा.
  - २) नवमाक्सवादाला फ्रॅंकफर्ट संप्रदायाच्या योगदानाचे परीक्षण करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
  - १) लेवी स्ट्रॉस यांचे संरचनावादातील योगदान स्पष्ट करा.
  - २) सिद्धांताच्या एकत्रीकरणाविषयीच्या बोदर्यु यांच्या विचारांचे विश्लेषण करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
  - १) अल्थुझर यांचा विचारप्रणालीचा सिद्धान्त थोडक्यात स्पष्ट करा.
  - २) समाजशास्त्रीय सिद्धांताची वैशिष्ट्ये लिहा.
  - ३) फूको यांचे संरचनोत्तरवादाविषयीचे विचार थोडक्यात स्पष्ट करा.
  - ४) गिडन्स यांच्या मते कर्ता (Agency) व संरचना यांच्यात असणारा संबंध स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
  - १) बोदर्यु यांचे भांडवलाचे प्रकार.
  - २) समाजशास्त्रीय सिद्धान्ताचे स्वरूप.
  - ३) वर्चस्व (Hegemony) (Gramsci).
  - ४) विरचना (Deconstruction) (Derrida).
  - ५) जीवजगत् व व्यवस्था (Habermas).
  - ६) शिस्तीची संकल्पना (Foucault).

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIOLOGY
Sociology of Labour
(Optional Paper : SO-08) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Explain the changing concepts of work and labour.
  - 2) Take a brief review of working class movement in India and discuss its present challenges.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Explain various types of migration of labour and elaborate the respective causes.
  - 2) Discuss various problems faced by labour in unorganized sector.
3. Answer **any two** of the following within **250** words **each** : **20**
  - 1) Elaborate on the importance of sociology of labour.
  - 2) Discuss the impact of globalization on migration of labour in India.
  - 3) Write an essay on any one case of organizing labour in the unorganized sector.
  - 4) Discuss present challenges faced by organized sector in India.
4. Write short notes on **any four** within **100** words **each** : **20**
  - 1) Problems of transnational migration.
  - 2) Issue of gender in unorganized sector.
  - 3) Future of trade unions in India.
  - 4) Caste profile of unorganized sector in India.
  - 5) Features of organized sector.
  - 6) Child labour in India.

मराठी रूपांतर

सूचना: i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : 20
  - 1) काम आणि श्रमाच्या बदलत्या संकल्पना स्पष्ट करा.
  - 2) भारतातील कामगार चळवळीच्या इतिहासाचा थोडक्यात आढावा घेऊन सद्यः स्थितीतील आव्हानांची चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : 20
  - 1) श्रमाच्या स्थलांतराचे विविध प्रकार स्पष्ट करून त्यांची कारणे विशद करा.
  - 2) असंघटित क्षेत्रातील कामगारांच्या विविध समस्यांची चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दात उत्तरे लिहा : 20
  - 1) श्रमाच्या समाजशास्त्राचे महत्त्व विशद करा.
  - 2) भारतातील श्रमाच्या स्थलांतरावर जागतिकीकरणाच्या झालेल्या परिणामांची चर्चा करा.
  - 3) असंघटित क्षेत्रातील कामगारांना संघटित करण्याच्या कोणत्याही एका उदाहरणावर निबंध लिहा.
  - 4) भारतातील संघटित क्षेत्रापुढील सध्याच्या आव्हानांची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दात टीपा लिहा : 20
  - 1) आंतरराष्ट्रीय स्थलांतराच्या समस्या.
  - 2) असंघटित क्षेत्रातील लिंगभावाचा मुद्दा.
  - 3) भारतातील कामगार संघटनांचे भविष्य.
  - 4) भारतातील असंघटित क्षेत्राचे जाती निहाय स्वरूप.
  - 5) संघटित क्षेत्राची वैशिष्ट्ये.
  - 6) भारतातील बालकामगार.

[3807] – 302

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIOLOGY
(Compulsory Paper)
Sociology of Development
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions in **500** words : **20**
  - 1) Analyse the changing concept of development and explain the importance of 'Right to development'.
  - 2) Discuss Mahatma Gandhi's 'Hind Swaraj' as an alternate view of development.
2. Answer **any one** of the following questions in **500** words : **20**
  - 1) Explain dependency theory of development.
  - 2) Describe the environmentalist and Feminist approach to development.
3. Answer **any two** of the following questions in **250** words each : **20**
  - 1) Define sustainable development. Examine its significance.
  - 2) Discuss the role of multinationals in development.
  - 3) Discuss the failures of modernization model of development.
  - 4) Explain issues of post-developmentalism.
4. Write short notes on **any four** of the following in **100** words **each** : **20**
  - 1) Difference between growth and development
  - 2) Neo-liberalism
  - 3) GATT
  - 4) Schumacher's views about 'small is beautiful'
  - 5) Meaning of development aid
  - 6) Indicators of social development.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) उजवीकडील अंक संपूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. २०
  - १) विकासाच्या बदलत्या संकल्पनेचे विश्लेषण करून 'विकासाचा अधिकार' या संकल्पनेचे महत्व स्पष्ट करा.
  - २) महात्मा गांधीच्या 'हिंद स्वराज' ची विकासाचा पर्यायी दृष्टीकोन म्हणून चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. २०
  - १) विकासाचा परावलंबन सिद्धान्त स्पष्ट करा.
  - २) विकासाच्या पर्यावरणवादी आणि स्त्रीवादी दृष्टीकोनाचे वर्णन करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे लिहा. २०
  - १) शाखत विकासाची व्याख्या द्या. त्याच्या महत्वाचे परीक्षण करा.
  - २) विकासातील बहुराष्ट्रीय कंपन्यांच्या भूमिकेची चर्चा करा.
  - ३) विकासाच्या आधुनिकीकरण अराखड्याच्या अपयशांची चर्चा करा.
  - ४) विकासोत्तरवादातील मुद्दे स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दात टीपा लिहा. २०
  - १) वाढ आणि विकास यांच्यातील फरक
  - २) नव उदारमतवाद
  - ३) गॅट करार
  - ४) शूमाकर यांचे 'स्मॉल इज ब्युटीफुल' यासंबंधीचे विचार
  - ५) विकास निधीचा अर्थ
  - ६) सामाजिक विकासाचे निर्देशांक.

[3807] – 401

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIOLOGY
(Compulsory Paper)
(SC-07) Sociology of Globalization
(New Course) (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following within **500** words. **20**
  - 1) Define globalization. Discuss the cultural and political dimensions of globalization.
  - 2) Discuss privatization of health services with reference to Indian poor.
2. Answer **any one** of the following within **500** words. **20**
  - 1) Discuss Martin Albrow and Emmanuel Wallerstein's views on globalization.
  - 2) Elucidate history of globalization and its present characteristics.
3. Answer **any two** of the following within **250** words **each** : **20**
  - 1) Examine impact of globalization on biodiversity.
  - 2) Explain Anthony Giddens' views on globalization.
  - 3) Examine the impact of privatization of education on marginalised sections.
  - 4) Discuss relevance of civil society initiatives to resist globalization.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
  - 1) Role of nation-state in post-globalization stage.
  - 2) Meaning of globalization.
  - 3) Gender implications of globalization.
  - 4) Globalization and religious resurgence.
  - 5) Global governance.
  - 6) Issue of infinite cyber space.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : 20
  - 1) जागतिकीकरणाची व्याख्या लिहा. जागतिकीकरणाच्या सांस्कृतिक व राजकीय पैलूंची चर्चा करा.
  - 2) भारतातील गरीबांच्या संदर्भात आरोग्य सेवांच्या खाजगीकरणाची चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : 20
  - 1) मार्टिन एल्ब्रो आणि इमॅन्युएल वॉलरस्टीन यांच्या जागतिकीकरणावरील विचारांची चर्चा करा.
  - 2) जागतिकीकरणाचा इतिहास विशद करा आणि सद्य कालीन वैशिष्ट्ये लिहा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची २५० शब्दात उत्तरे लिहा : 20
  - 1) जागतिकीकरणाच्या जैवविविधतेवरील प्रभावाचे परीक्षण करा.
  - 2) अँथनी गिडन्स यांचे जागतिकीकरणावरील विचार स्पष्ट करा.
  - 3) सीमांत घटकांवरील शिक्षणाच्या खाजगीकरणाच्या प्रभावाचे परीक्षण करा.
  - 4) जागतिकीकरणाला विरोध करण्यामध्ये नागरी समाजाच्या पुढाकाराच्या महत्वाची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : 20
  - 1) जागतिकीकरणोत्तर अवस्थेमध्ये राष्ट्र-राज्याची भूमिका
  - 2) जागतिकीकरणाचा अर्थ
  - 3) जागतिकीकरणाचे लिंगभावात्मक परीणाम
  - 4) जागतिकीकरण आणि धार्मिक पुनर्उद्रेक
  - 5) वैश्विक कारभार (Global governance)
  - 6) अनंत सायबर अवकाशाचा प्रश्न.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIOLOGY

(Optional Paper) SO-15 : Human Rights and Social Justice
(New Course) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **20**
  - 1) Define social justice. Take a brief review of the history of social justice.
  - 2) Examine the Constitutional rights for the upliftment of scheduled tribes in India.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **20**
  - 1) Elucidate the application and relevance of social justice in globalised society.
  - 2) Write an essay on right to education.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **20**
  - 1) Discuss main features of Right to Information Act.
  - 2) Explain neo-Marxist theory on human rights.
  - 3) Describe the rights of children.
  - 4) What are the provisions of the Indian Constitution regarding environment ?
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
  - 1) Constitutional rights of dalits.
  - 2) Characteristics of human rights.
  - 3) Civil and political rights.
  - 4) Human rights and minorities.
  - 5) Reservation policy as per Mandal Commission.
  - 6) Traditional bases of gender roles.

मराठी रूपांतर

सूचना: i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे एकूण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर लिहा : 20
  - 1) सामाजिक न्यायाची व्याख्या लिहा. सामाजिक न्यायाच्या इतिहासाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
  - 2) भारतातील अनुसूचित जमातींच्या उन्नतीसाठीच्या घटनात्मक अधिकारांचे परीक्षण करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर लिहा : 20
  - 1) वैश्विक समाजामध्ये सामाजिक न्यायाची अंमलबजावणी व महत्त्व विशद करा.
  - 2) शिक्षणाच्या अधिकारावर निबंध लिहा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दात उत्तरे लिहा : 20
  - 1) माहितीच्या अधिकार कायद्याच्या मुख्य वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
  - 2) मानवी हक्काचा नव-मार्क्सवादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
  - 3) बालकांच्या अधिकारांचे वर्णन करा.
  - 4) भारतीय राज्यघटनेत पर्यावरणा संबंधी केलेल्या तरतूदी कोणात्या ?
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दात टीपा लिहा : 20
  - 1) दलितांचे घटनात्मक अधिकार.
  - 2) मानवी हक्कांची वैशिष्ट्ये.
  - 3) नागरी आणि राजकीय अधिकार.
  - 4) मानवी हक्क आणि अल्पसंख्यांक.
  - 5) मंडल आयोगानुसार आरक्षण धोरण.
  - 6) लिंगभावाधारित भूमिकांचे पारंपारिक आधार.

[3807] – 103

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIOLOGY
Optional Paper
SO-01 : Agrarian Society
(New Course) (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Explain in detail the features of agrarian society.
  - 2) 'Feudalism was one of the stages of agrarian development'. Explain this statement.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Write in detail about Telangana and Tibhaga agrarian movements.
  - 2) What is Community Development Programmes ? Evaluate Community Development Programmes.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**
  - 1) Explain the policy during British Colonial Period regarding to the Land Ownership and Revenue.
  - 2) Describe the impact of globalization on Indian Agriculture.
  - 3) What is Decentralization of power ? Evaluate Panchayat Raj system.
  - 4) Write about Employment Guarantee Scheme in Maharashtra.

4. Write notes on **any four** of the following in **100** words **each** : **20**
  - 1) Asiatic mode of production
  - 2) Green Revolution
  - 3) Poverty Alleviation Programme
  - 4) Peasant Movement in the 1980s
  - 5) Agrarian social structure
  - 6) Basic features of tribal society.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

ii) उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांपर्यंत लिहा. 20
  - 1) कृषिवल समाजाची मुलभूत वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
  - 2) 'सरंजामशाही व्यवस्था ही कृषी समाजाचा विकासाचा एक टप्पा होती', हे विधान स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांपर्यंत लिहा. 20
  - 1) तेलंगणा (Telangana) आणि तीभागा (Tibhaga) कृषिवल चळवळींचे सविस्तर वर्णन करा.
  - 2) समुदाय विकास कार्यक्रम म्हणजे काय ? समुदाय विकास कार्यक्रमाचे मूल्यमापन करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत लिहा. 20
  - 1) वसाहतकालीन भारतातील ब्रिटीशांचे 'जमीनीची मालकी व महसूल' या संबंधीचे धोरण स्पष्ट करा.
  - 2) भारतीय शेतीवरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव विशद करा.
  - 3) सत्तचे विकेंद्रीकरण म्हणजे काय ? पंचायत राज व्यवस्थेचे मूल्यमापन करा.
  - 4) महाराष्ट्रातील रोजगार हमी योजनेची माहिती लिहा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येक 100 शब्दांपर्यंत टीपा लिहा. 20
  - 1) अशियायी उत्पादन पद्धती
  - 2) हरित क्रांती
  - 3) दारिद्र्य निर्मुलन कार्यक्रम
  - 4) 1980 च्या दशकातील शेतकरी चळवळी
  - 5) कृषीवल सामाजिक संरचना
  - 6) आदिवासी समाजाची मूलभूत वैशिष्ट्ये.

[3807] – 202

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIOLOGY (Compulsory)
SC – 04 : Methodology of Social Research
2008 Pattern

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following within **500** words **each** : **20**
- 1) What are the characteristics of Comte in positivism ? Discuss the limitations of positivism.
  - 2) Examine survey method as a strategy of quantitative research.
2. Answer **any one** of the following within **500** words **each** : **20**
- 1) Define interview. Compare structured and unstructured interview strategies with each other.
  - 2) Differentiate qualitative and quantitative methods of social research.
3. Answer **any two** of the following within **250** words **each** : **20**
- 1) Elucidate participatory action research as a strategy of qualitative research.
  - 2) State the characteristics of ethnographic study.
  - 3) Discuss the main arguments of Feminist critique of positivism.
  - 4) Explain triangulation method.

P.T.O.

4. Write notes on **any four** of the following within **100 words each** : **20**
- 1) Post modernist critique of positivism.
  - 2) Problems of objectivity in social research.
  - 3) Qualities of panel study.
  - 4) Karl Popper's view about new philosophy of science.
  - 5) Any two problems of adequacy in social research.
  - 6) Limitations of case study method.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात द्या : **20**
  - १) कॉम्ट प्रणित प्रत्यक्षवादाची वैशिष्ट्ये कोणती ? प्रत्यक्षवादाच्या मर्यादांची चर्चा करा.
  - २) संख्यात्मक संशोधनाचा डावपेच म्हणून सर्वेक्षण पद्धतीचे परीक्षण करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात द्या : **20**
  - १) मुलाखतीची व्याख्या करा. संरचित व असंरचित मुलाखत डावपेचांची परस्परांशी तुलना करा.
  - २) सामाजिक संशोधनाच्या गुणात्मक व संख्यात्मक पद्धतींमधील भेद स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : **20**
  - १) गुणात्मक संशोधनाचा डावपेच म्हणून सहभागी क्रिया संशोधन विशद करा.
  - २) लोकालेख अभ्यासाची वैशिष्ट्ये सांगा.
  - ३) प्रत्यक्षवादावरील स्त्रीवादी टीकेतील मुख्य विधानांची चर्चा करा.
  - ४) त्रिकोणीकरण Triangulation पद्धती स्पष्ट करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टीपा प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा :

20

- १) प्रत्यक्षवादावरील उत्तर आधुनिकतावादी टीका.
- २) सामाजिक संशोधनातील वस्तुनिष्ठतेच समस्या.
- ३) पॅनल अभ्यासाची गुणवैशिष्ट्ये.
- ४) विज्ञानाच्या नव्या तत्वज्ञानाविषयी कार्ल पॉपर यांचा दृष्टीकोन.
- ५) सामाजिक संशोधनातील अचूक तेच्या कोणत्याही दोन समस्या.
- ६) व्यष्टि अध्ययन पद्धतीच्या मर्यादा.

[3807] – 203

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIOLOGY
(Optional Paper)
SO-05 : Sociology of Education
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks of the question.

1. Answer **any one** question of the following within **500** words : **20**
  - 1) Discuss Pierre Bourdieu's contribution to sociology of education.
  - 2) Examine different policies of education after independence in India.
2. Answer **any one** question of the following within **500** words : **20**
  - 1) Discuss the Indian tradition of education in detail.
  - 2) Write an essay on Mahatma Gandhi's contribution to education in India.
3. Answer **any two** questions of the following within **250** words : **20**
  - 1) Discuss Freire's contribution to philosophy of education.
  - 2) Examine the contribution of colonial education to India.
  - 3) Examine the impact of globalization on education in India.
  - 4) Explain briefly the adult education and extension programme.
4. Write notes on **any four** within **100** words **each** : **20**
  - 1) Parson's views on education
  - 2) Concept of de-schooling
  - 3) Role of mass media in education
  - 4) Gender inequality in Indian educational system
  - 5) Importance of vocational education
  - 6) Remedial measures for education of child workers.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. 20
  - 1) शिक्षणाच्या समाजशास्त्रातील पिअेर बोद्यू (Pierre Bourdieu) यांच्या योगदानाची चर्चा करा.
  - 2) स्वातंत्र्योत्तर भारतातील विविध शैक्षणिक धोरणांचे परीक्षण करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. 20
  - 1) शिक्षणाच्या भारतीय परंपरेची सविस्तर चर्चा करा.
  - 2) भारतातील शिक्षणासंबंधी महात्मा गांधींच्या योगदानावर निबंध लिहा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा. 20
  - 1) शिक्षणाच्या तत्वज्ञानातील फ्रिरी (Freire) यांच्या योगदानाची चर्चा करा.
  - 2) भारतातील वसाहतवादी शिक्षणाच्या योगदानाचे परीक्षण करा.
  - 3) भारतातील शिक्षणावर जागतिकीकरणाच्या झालेल्या परिणामांचे परीक्षण करा.
  - 4) 'प्रौढ शिक्षण आणि विस्तार कार्यक्रम' थोडक्यात स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर १०० शब्दात टीपा लिहा. 20
  - 1) शिक्षणासंबंधी पार्सन्स यांचे विचार.
  - 2) निर्विद्यालयीकरण (de-schooling) ही संकल्पना.
  - 3) शिक्षणातील प्रसारमाध्यमांची भूमिका.
  - 4) भारतीय शिक्षण व्यवस्थेतील लिंगभावात्मक असमानता.
  - 5) व्यावसायिक शिक्षणाचे महत्व.
  - 6) बालकामगारांच्या शिक्षणासंबंधी उपचारात्मक उपाय.

[3807] – 205

M.A. (Sem. – II) Examination, 2010
SOCIOLOGY
Optional Paper
SO – 07 : Health and Society
New Course (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) What is Health ? Explain scope of Health.
  - 2) Describe the functional approach and conflict approach on health and medicine within society.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Explain with illustrations the concept of diseases, illness and sickness.
  - 2) What is Community Health ? Explain in detail – “The Community Health Problems in India”.
3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**
  - 1) Explain the Health Policy of Govt. of India ?
  - 2) Critically examine the consequences of food and drug Adulteration.
  - 3) What is Social Epidemiology ?
  - 4) Explain “Prevention is better than cure”.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
  - 1) Interaction Approach of Health and Medicine.
  - 2) Public Health Care System in India
  - 3) Human Environment
  - 4) Health and Society
  - 5) Significance of Diet in Human Health
  - 6) Health and Cleanliness.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत
ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
  - १) आरोग्य म्हणजे काय ? अरोग्याची व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा.
  - २) समाज शास्त्रीय दृष्टिने आरोग्य आणि औषधे या विषयीचा संघर्ष दृष्टिकोन आणि कार्यिक दृष्टिकोन विशद करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
  - १) रोग (Disease) , आजारी (illness), आजारपण (sickness) ह्या संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.
  - २) समुदाय आरोग्य म्हणजे काय ? भारतातील समुदाय आरोग्यविषयक समस्या सविस्तर लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
  - १) भारत सरकारचे आरोग्य विषयक धोरण स्पष्ट करा.
  - २) अन्न आणि औषध भेसळीच्या परिणामांचे टीकात्मक परीक्षण करा.
  - ३) सामाजिक संसर्गजन्य रोगानिदान शास्त्र म्हणजे काय ?
  - ४) “आजारावर औषधोपचारापेक्षा प्रतिबंधात्मक उपाय चांगले” – स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
  - १) आरोग्य आणि औषधे या बाबतचा आंतरक्रियावादी दृष्टिकोन .
  - २) भारतातील सार्वजनिक आरोग्य जपणूक व्यवस्था
  - ३) मानवी पर्यावरण
  - ४) आरोग्य आणि समाज
  - ५) मानवी आरोग्यातील आहाराचे महत्व
  - ६) आरोग्य आणि स्वच्छता.

[3807] – 304

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIOLOGY
(Optional Paper)
Sociology of Dalits and Tribes
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
  - 1) Discuss various issues addressed by Dalit movement.
  - 2) Differentiate between the isolationist and integrationist approach to the study of scheduled tribes.
2. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
  - 1) Write an essay on protective discrimination policies with reference to scheduled castes.
  - 2) Discuss the concept of social exclusion and its socio-cultural dimensions.
3. Answer **any two** of the following within **250** words each : **20**
  - 1) Elaborate various prejudices and stigma regarding DTNTs.
  - 2) Explain the historical development of concept of 'dalit' as socio-political category.
  - 3) Discuss constitutional provisions for scheduled tribes.
  - 4) Explain the Dalit-Bahujan paradigm.
4. Answer **any four** of the following within **100** words each : **20**
  - 1) Issues of displacement
  - 2) Identity politics
  - 3) Criminal Tribes Act, 1871 (CTA)
  - 4) Broken-man theory
  - 5) Economic dimension of exclusion
  - 6) Untouchability.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. 20
  - 1) दलित चळवळीने उपस्थित केलेल्या विविध प्रश्नांची चर्चा करा.
  - 2) अनुसूचित जमातींच्या अभ्यासाच्या अलगतावादी आणि एकात्मतावादी दृष्टिकोनांमधला फरक स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. 20
  - 1) अनुसूचित जातींच्या संदर्भातील संरक्षणात्मक भेदभावांच्या धोरणांवर निबंध लिहा.
  - 2) सामाजिक विलगीकरणाच्या संकल्पनेची आणि तिच्या सामाजिक - सांस्कृतिक पैलूंची चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची २५० शब्दात उत्तरे लिहा. 20
  - 1) भटक्या-विमुक्त जमातीबाबतच्या विविध पूर्वगृह व कळकांचे वर्णन करा.
  - 2) सामाजिक राजकीय कोटीक्रम म्हणून 'दलित' या संकल्पनेचा ऐतिहासिक विकास विशद करा.
  - 3) अनुसूचित जमातींसाठीच्या संविधानात्मक तरतुदींची चर्चा करा.
  - 4) दलित-बहुजन प्रारूप (Paradigm) स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दात टीपा लिहा. 20
  - 1) विस्थापना संबंधीचे प्रश्न
  - 2) अस्मितेचे राजकारण
  - 3) गुन्हेगार जमाती कायदा, १८७१
  - 4) ब्रोकन-मॅन सिद्धांत (Broken-man)
  - 5) विलगीकरणाचा आर्थिक पैलू
  - 6) अस्पृश्यता.

[3807] – 407

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIOLOGY
(Compulsory Paper)
SC – 08 : Sociology of Crime (Optional)
(New Course) (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Discuss the types of crime.
  - 2) Explain Lombroso's organic deficiency theory.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Explain the meaning and causes of white collar crime.
  - 2) Elaborate different types of alternative imprisonment.
3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each : **20**
  - 1) Explain the characteristics of crime.
  - 2) Describe various problems of prisons.
  - 3) Elaborate the nature of victimological perspective
  - 4) Explain the causes of terrorism in India.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words each : **20**
  - 1) Modern concept of crime
  - 2) Free will theory
  - 3) Cyber crimes
  - 4) Types of punishment
  - 5) Domestic violence
  - 6) Tihar Model.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न अवश्यक आहेत.
ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
- १) गुन्ह्याच्या प्रकारांची चर्चा करा.
२) लॉब्रोसोचा जैविक न्यूनता (Organic deficiency) सिद्धांत स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
- १) पांढरपेशीय गुन्हेगारीचा अर्थ आणि कारणे स्पष्ट करा.
२) पर्यायी तुरुंगवासाचे विविध प्रकार विशद करा.
३. खालील प्रश्नां पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
- १) गुन्ह्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
२) तुरुंगांच्या विविध समस्यांचे वर्णन करा.
३) बळीशास्त्रीय दृष्टीकोनाचे स्वरूप विशद करा.
४) भारतातील दहशतवादाची कारणे स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
- १) गुन्ह्याची आधुनिक संकल्पना.
२) मुक्त इच्छा सिद्धान्त (Free will theory)
३) संगणकीय गुन्हे (Cyber crimes)
४) शिक्षांचे प्रकार
५) कौटुंबिक हिंसाचार
६) तिहार प्रारूप (Tihar model)

[3807] – 101

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIOLOGY
(Compulsory Paper)
SC 01 Classical Sociological Tradition
(Old and New)

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Discuss the social and intellectual forces in development of sociological theory.
  - 2) Explain Durkheim's theory of religion.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Critically evaluate Weber's theory of 'Protestant Ethic and Spirit of Capitalism'.
  - 2) Discuss Marx's theory of historical materialism.
3. Answer **any two** of the following within **250** words each : **20**
  - 1) Examine Durkheim's theory of suicide.
  - 2) Explain Marx's theory of class struggle.
  - 3) Explain Weber's theory of social action.
  - 4) Discuss limitations of sociological theory in terms of race and gender.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words each : **20**
  - 1) Marx's concept of alienation.
  - 2) Weber's concept of bureaucracy.
  - 3) Organic and mechanical solidarity.
  - 4) Weber's concept of verstehen.
  - 5) Characteristics of social fact.
  - 6) Limitations of classical theory with reference to colonialism.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर लिहा : 20
  - 1) समाजशास्त्रीय सिद्धांताच्या विकासातील सामाजिक व बौद्धिक घटकांच्या योगदानाची चर्चा करा.
  - 2) डुरखिमचा धर्मविषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर लिहा : 20
  - 1) वेबरच्या 'प्रोटेस्टंट नीतीतत्वे व भांडवलशाही' या सिद्धांताचे टीकात्मक मूल्यमापन करा.
  - 2) मार्क्सच्या ऐतिहासिक भौतिकवादाच्या सिद्धांताची चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दात उत्तरे लिहा : 20
  - 1) डुरखिमच्या आत्महत्येच्या सिद्धांताचे परीक्षण करा.
  - 2) मार्क्सचा वर्ग संघर्षाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
  - 3) वेबरचा सामाजिक क्रियांचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
  - 4) लिंगभावाच्या संदर्भात आणि वंशाच्या संदर्भात अभिजात सिद्धांताच्या मर्यादांची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दात टीपा लिहा : 20
  - 1) मार्क्सची परात्मतेची संकल्पना.
  - 2) वेबरची नोकरशाहीची संकल्पना.
  - 3) जैविक आणि यांत्रिक ऐक्य.
  - 4) वेबरची 'अंतर्बोध' (Verstehen) ही संकल्पना.
  - 5) सामाजिक तथ्याची वैशिष्ट्ये
  - 6) वसाहतवादाच्या संदर्भात अभिजात सिद्धांताच्या मर्यादा.

[3807] – 102

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIOLOGY (Compulsory)
SC 02 : Sociology of India (2008 Pattern) (New)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words: **20**
- 1) Elaborate the debate on family in India.
  - 2) Discuss the contribution of Mahatma Phule and Dr. Ambedkar to Non Brahmin perspective.
2. Answer **any one** of the following within **500** words: **20**
- 1) Elaborate the formation of Sociology in India.
  - 2) Write an essay on modernity in Indian society.
3. Answer **any two** of the following within **250** words each: **20**
- 1) Discuss tribe as a base of social stratification in India.
  - 2) Elaborate the M.N. Shrinivas' concepts of 'Sanskritization' and 'Dominant caste'.
  - 3) Discuss how caste and class are correlated in shaping social stratification in India.
  - 4) Discuss the problems faced by the present Indian Urban society.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** of the following :

20

- 1) Limitations of Rural Urban continuum.
- 2) Impact of Reservation policy on caste stratification.
- 3) Legal measures to control gender based social stratification.
- 4) Post modernity in Indian society.
- 5) Village economy in Pre-British India.
- 6) Guha's concept of subaltern.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा :

20

- १) भारतातील कुटुंबावरील विवाद विचार विशद करा.
- २) ब्राह्मणेतर दृष्टीकोनाला महात्मा फुळे व डॉ. आंबेडकर यांनी दिलेल्या योगदानाची चर्चा करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा :

20

- १) भारतातील समाजशास्त्राची जडणघडण विशद करा.
- २) भारतीय समाजातील आधुनिकता यावर निबंध लिहा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा :

20

- १) भारतातील सामाजिक स्तरीकरणाचा आधार म्हणून जमातींची चर्चा करा.
- २) एम.एन. श्रीनिवास यांच्या 'संस्कृतीकरण' व 'प्रभावी जाती' या संकल्पना विशद करा.
- ३) भारतातील सामाजिक स्तरीकरणाला आकार देताना जात आणि वर्ग कसे संबंधित आहेत याची चर्चा करा.
- ४) सद्यकालीन भारतीय नागरी समाजाच्या विविध समस्यांची चर्चा करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी १०० शब्दात टीपा लिहा.

20

- १) ग्रामीण-नागरी सातत्य दृष्टिकोनाच्या मर्यादा.
  - २) जातीय स्तरीकरणावरील राखीव जागांच्या धोरणाच्या परिणाम.
  - ३) लिंगभाव आधारित स्तरीकरण नियंत्रित करणाऱ्या कायदेशीर तरतूदी.
  - ४) भारतीय समाजातील उत्तर आधुनिकता.
  - ५) ब्रिटीशपूर्व भारतातील खेड्यांचे अर्थकारण.
  - ६) गुहा यांची 'शोषित' (subaltern) संकल्पना.
-

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIOLOGY (Compulsory)
SC – 02 : Perspectives in Indian Society) (Old)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. :   *i) All questions are compulsory.*
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any ten** of the following (**20** words each) : **20**
- 1) Define census.
  - 2) What are the tools of Indological study ?
  - 3) What is revivalism ?
  - 4) State any two proponents of subaltern approach to study Indian society.
  - 5) Write any two implications of Panchayati Raj.
  - 6) Define Imperial Gazeteer.
  - 7) State any two features of modern census.
  - 8) Define Ethnography.
  - 9) Name any two caste based social movements in India.
  - 10) State any two features of tribal religion.
  - 11) Write any two legal changes related to marriage in India.
  - 12) What is field view ?
  - 13) Define Globalization.

2. Answer **any two** questions of the following (**50** words each) : **10**
- 1) State the contribution of N.K. Bose to civilisational perspective to study of Indian society.
  - 2) Write the objectives of women's movement in India.
  - 3) What were the roots of Hindu-Muslim politics in India under colonial rule ?
  - 4) State the nature of economic nationalism in colonial India.
3. Answer **any two** questions of the following (**150** words each) : **20**
- 1) Take a brief review of transition in contemporary India with special reference to secularism and pluralism.
  - 2) Assess the transition in Indian society during the age of Globalization.
  - 3) 'Emergence of Non Brahmin Movement was an impact of colonialism in Indian society'. Discuss.
  - 4) Discuss the role of law in bringing social change during colonial India.
4. Answer **any two** questions of the following (**500** words each) : **30**
- 1) What were the resources of tools used in the study of Indian society in colonial era ?
  - 2) Discuss critically the role of democratic decentralization in empowering rural masses.
  - 3) Examine Indological approach to the study of Indian society with special reference to the works of Dr. G.S. Ghurye.
  - 4) Examine the role of Tribal (Adivasi) Movements in India in realising emancipation and development of the tribals.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दांत लिहा :

२०

- १) जनगणतेची व्याख्या करा.
- २) भारतशास्त्रीय अभ्यासाची साधने कोणती ?
- ३) पुनरुज्जीवन वाद म्हणजे काय ?
- ४) भारतीय समाजाच्या अभ्यासाचा शोषित (subaltern) दृष्टीकोन मांडळाचा दोन विचारवंतांची नावे लिहा.
- ५) पंचायती राज्याचे कोणतेही दोन परिणाम लिहा.
- ६) साम्राज्यशाहीच्या राजपत्राची व्याख्या करा.
- ७) आधुनिक जनगणनेची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ८) लोकलेखाची व्याख्या करा.
- ९) भारतातील जाती आधारित सामाजिक चळवळींची दोन नावे लिहा.
- १०) आदिवासी धर्माची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ११) भारतातील विवाह संबंधीचे कोणतेही दोन कायदेशीर बदल लिहा.
- १२) क्षेत्रीय दृष्टीकोन म्हणजे काय ?
- १३) जागतिकीकरणाची व्याख्या करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा :

१०

- १) भारतीय समाजाच्या अभ्यासाच्या सभ्यता (civilizational) दृष्टीकोनाला एन.के. बोस यांनी दिलेले योगदान स्पष्ट करा.
- २) भारतातील स्त्री चळवळीची उद्दिष्ट्ये लिहा.
- ३) वसाहतकालीन भारतातील हिंदू-मुस्लीम राजकारणाची मुळे/कारणे कोणती ?
- ४) वसाहतकालीन भारतातील आर्थिक राष्ट्रवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांत लिहा : २०
- १) धर्मनिरपेक्षता व बहुविधतावाद यांच्या संदर्भात सद्यकालीन भारतातील परिवर्तनाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
  - २) जागतिकीकरणानंतरच्या भारतातील समाजाच्या परिवर्तनाचे मूल्यमापन करा.
  - ३) “ब्राह्मणेतर चळवळीची सुरुवात हा भारतातील वसाहतवादाचा परिणाम होता”. चर्चा करा.
  - ४) भारतातील सामाजिक परिवर्तनातील कायद्याच्या भूमिकेची चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा : ३०
- १) वसाहतकालातील भारतीय समाजाच्या अभ्यासाची विविध साधने कोणती ?
  - २) ग्रामीण सामान्यजनांच्या सबलीकरणातील लोकशाही विकेंद्रीकरणाच्या भूमिकेची टीकात्मक चर्चा करा.
  - ३) डॉ. जी. एस. घुर्ये यांच्या कार्याच्या विशेष संदर्भात भारतीय समाजाच्या अभ्यासातील भारतशास्त्रीय दृष्टिकोनाचे मूल्यमापन करा.
  - ४) मुक्ती आणि विकास साधण्याबाबत भारतातील आदिवासी चळवळींच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.

[3807] – 204

M.A. (Sem. – II) Examination, 2010
SOCIOLOGY (Optional Paper)
SO – 06 : Sociology of Media (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
  - 1) Explain the relationship between state and media.
  - 2) State how nation is reinvented in Bollywood cinema.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
  - 1) Elaborate on the methods used in audience research.
  - 2) Discuss the issue of terrorism in transnational television.
3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each. **20**
  - 1) Give the meaning of folk culture.
  - 2) State the propaganda model.
  - 3) Explain the emergence of satellite television in India.
  - 4) Discuss discourse analysis as a method in media studies.
4. Write notes on **any four** of the following within **100** words each: **20**
  - 1) Concept of mass culture.
  - 2) Meaning of ideology
  - 3) Growth of regional cinema
  - 4) Meaning of audience in media studies
  - 5) The circuit of culture.
  - 6) Impact of globalization on Indian television.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. 20
- १) प्रसारमाध्यमे आणि राज्यसंस्था यामधील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
२) बॉलीवुड चित्रपटामध्ये राष्ट्राचा पुनर्शोध कसा घेतला गेले ते स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. 20
- १) प्रेक्षकवर्गाच्या संशोधनामध्ये वापरल्या जाणाऱ्या पद्धती स्पष्ट करा.
२) राष्ट्रातीत दूरचित्रवाणी मधील दहशतवादाच्या मुद्द्यावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा. 20
- १) लोक संस्कृतीचा अर्थ सांगा.
२) मतप्रचारकी प्रारूप स्पष्ट करा.
३) भारतातील उपग्रहीय दूरचित्रवाणीचा उदय स्पष्ट करा.
४) प्रसार माध्यमांच्या अभ्यासातील चर्चा विश्व विश्लेषणाच्या पद्धतीवर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. 20
- १) जन संस्कृतीची संकल्पना
२) विचारप्रणालीचा अर्थ
३) प्रादेशिक चित्रपटाचा विकास
४) प्रसारमाध्यमांच्या अभ्यासातील प्रेक्षकवर्गाचा अर्थ
५) द सर्किट ऑफ कल्चर (The Circuit of Culture)
६) भारतीय दूरचित्रवाणी वरील जागतिकीकरणाचा परिणाम.

[3807] – 303

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIOLOGY (Optional Paper)
Sociology of Gender (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Elucidate the liberal and radical bases of feminism.
  - 2) Explain the relation between caste and gender.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Discuss the state policies and programmes related to women's issues.
  - 2) Critically review the women's movement in post 1970 period in India.
3. Answer **any two** of the following questions within **250** words : **20**
  - 1) Discuss the issues related to women workers in unorganized sector.
  - 2) Elaborate on the emergence of women's studies in India.
  - 3) Examine the role of gender in higher education.
  - 4) Critically assess marriage and kinship from gender perspective.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
  - 1) Concept of patriarchy
  - 2) Concept of glass ceiling
  - 3) Post modernist feminism
  - 4) Sexual division of labour within family
  - 5) Gender typing of jobs
  - 6) Issues in pre-independence women's movement.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना: i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : 20
  - 1) स्त्रीवादाचे उदारमतवादी व जहालवादी मूलाधार विशद करा.
  - 2) जात आणि लिंगभावातील संबंध स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : 20
  - 1) स्त्रियांशी संबंधित मुद्द्यांच्या अनुषंगाने असलेल्या शासनाच्या धोरणांची व कार्यक्रमांची चर्चा करा.
  - 2) १९७० नंतरच्या काळातील भारतातील स्त्री चळवळीचा चिकित्सात्मक आढावा घ्या.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 250 शब्दात लिहा : 20
  - 1) असंघटित क्षेत्रातील स्त्री कामगारांच्या प्रश्नांची चर्चा करा.
  - 2) भारतातील स्त्री अभ्यासाचा उदय विशद करा.
  - 3) उच्च शिक्षणातील लिंगभावाच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
  - 4) लिंगभावाच्या दृष्टीकोनातून विवाह आणि नातेसंबंधांचे चिकित्सात्मक मूल्यमापन करा.
4. खालील पैकी कोणत्याही चारांवर 100 शब्दात टीपा लिहा : 20
  - 1) पुरुषसत्तेची संकल्पना
  - 2) काचेचे छत ही संकल्पना
  - 3) उत्तर आधुनिकतावादी स्त्रीवाद
  - 4) कुटुंबातील लिंगाधारित श्रमविभाजन
  - 5) लिंगभावाधारित कामाचे स्वरूप
  - 6) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील स्त्री चळवळीतील मुद्दे.

[3807] – 305

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIOLOGY (Optional Paper)
Sociology of Disaster and Disaster Management
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
  - 1) Explain sociological perspective to disaster management (with special reference to public sociology)
  - 2) Discuss the role of civil society in disaster management.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
  - 1) Explain the types of industrial disasters and discuss its relief and rehabilitation programmes.
  - 2) Discuss the need of disaster management programme in India.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each. **20**
  - 1) Explain the characteristics of disaster.
  - 2) Discuss the role of state in disaster management.
  - 3) Explain the consequences of nuclear disasters.
  - 4) Explain the post natural disaster rehabilitation programmes.

4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words each: **20**
  - 1) India's Disaster Management Act, 2005
  - 2) Types of War
  - 3) Impact of famines
  - 4) Causes of riots
  - 5) Types of insurances
  - 6) Consequences of floods.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे 500 शब्दांत उत्तरे लिहा. 20
- १) आपत्ती व्यवस्थापनाचा समाजशास्त्रीय दृष्टिकोन स्पष्ट करा. (जनवादी समाजशास्त्रीय संदर्भातून)
- २) आपत्ती व्यवस्थापनातील नागरी समाजाच्या भूमिकेची चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे 500 शब्दांत उत्तरे लिहा. 20
- १) औद्योगिक आपत्तीचे प्रकार स्पष्ट करून त्यावरील मदत आणि पुनर्वसन कार्यक्रमांवर चर्चा करा.
- २) भारतातील आपत्ती व्यवस्थापन कार्यक्रमांची गरज स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 250 शब्दांत लिहा. 20
- १) आपत्तीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- २) आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये राज्याच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- ३) अण्विक आपत्तीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ४) नैसर्गिक आपत्ती पश्चात पुनर्वसन कार्यक्रम स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर 100 शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा. 20
- १) भारताचा 2005 चा आपत्ती व्यवस्थापनाचा कायदा.
- २) युद्धाचे प्रकार
- ३) उपासमारीचे परिणाम
- ४) दगंलीची कारणे
- ५) विम्याचे प्रकार
- ६) पुराचे परिणाम.

[3807] – 306

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIOLOGY
Environment and Society
(Optional Paper) (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Discuss the impact of green revolution and biotechnology on land.
  - 2) State the importance of the study of ecology and society.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Discuss the growth of environmentalism with special emphasis on Brundtland Rio Report.
  - 2) Examine the impact of environmental pollution.
3. Answer **any two** of the following within **250** words **each** : **20**
  - 1) Discuss the main features of Chipko movement.
  - 2) Examine the impact of unequal distribution of water.
  - 3) Describe SEZ and its implications for the environment.
  - 4) Explain the impact of Radioactive pollution.
4. Write notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
  - 1) Genetically modified food.
  - 2) Problems of urban environment.
  - 3) Ecofeminism.
  - 4) Joint Forest Management.
  - 5) Global warming.
  - 6) Appropriate technology approach.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
  - 1) हरीतक्रांती आणि जैवतंत्रज्ञान यांच्या जमीनीवर होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा.
  - 2) परिसरशास्त्र आणि समाज यांच्या अभ्यासाचे महत्व सांगा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
  - 1) ब्रंडलँड आणि रिओ अहवालाचा संदर्भ देऊन पर्यावरणवादाच्या विकासाची चर्चा करा.
  - 2) पर्यावरण प्रदूषणाच्या परिणामांचे परीक्षण करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 250 शब्दांत उत्तरे लिहा : 20
  - 1) चिपको चळवळीच्या मुख्य वेशिष्ट्यांची चर्चा करा.
  - 2) पाण्याच्या विषम वितरणाच्या परिणामांचे परीक्षण करा.
  - 3) विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ) आणि त्याचे पर्यावरणा वरील परिणाम विशद करा.
  - 4) किरणो त्सर्जित प्रदूषणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा : 20
  - 1) जनुकीय पद्धतीने विकसित केलेले अन्न.
  - 2) शहरी पर्यावरणाच्या समस्या
  - 3) पर्यावरणवादी स्त्रीवाद
  - 4) सहभागी वन व्यवस्थापन
  - 5) जागतिक तापमानवाढ
  - 6) सुयोग्य/पर्याप्त तंत्रज्ञान दृष्टीकोन.

[3807] – 403

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIOLOGY
(Optional Paper) SO-13 : Urban Sociology
(2008 Pattern) (New Course)

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - I) Define "Urban Sociology". Describe nature of "Urban Sociology".
  - II) Examine urban culture and its features.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - I) Define migration. Examine causes of migration.
  - II) 'Urbanism, a way of life'. Discuss.
3. Answer **any two** questions of the following within **250** words **each** : **20**
  - I) Causes of urbanization
  - II) Social movement and cities
  - III) Problems of air pollutions in cities
  - IV) Describe the concept of sub-urbanization.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
  - I) Globalization
  - II) Ethnic inequalities
  - III) Urban transport problems
  - IV) Megacity
  - V) Civic action
  - VI) Concentric zone model of city.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : 20
  - I) नागरी समाजशास्त्राची व्याख्या द्या. नागरी समाजशास्त्राच्या स्वरूपाचे वर्णन करा.
  - II) नागरी संस्कृती व त्याची वैशिष्ट्ये यांचे परीक्षण करा.
2. खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : 20
  - I) स्थलांतराची व्याख्या द्या. स्थलांतरांच्या कारणांचे परीक्षण करा.
  - II) 'नगरवाद', एक जीवन पद्धती चर्चा करा.
3. खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात द्या : 20
  - I) नागरीकरणाची काही वैशिष्ट्ये
  - II) सामाजिक चळवळी आणि शहरे
  - III) शहरातील वायू प्रदूषणाच्या कही समस्या
  - IV) उपनागरीकरणाच्या (Sub-urbanization) संकल्पनेचे वर्णन करा.
4. खालील पैकी कोणत्याही चार वर प्रत्येकी १०० शब्दात टीपा द्या : 20
  - I) जागतिकीकरण (Globalization)
  - II) वांशिक असमानता
  - III) नागरी वाहतुक समस्या
  - IV) महानगर
  - V) नागरी क्रिया
  - VI) शहराची मध्यवर्ती विभाग प्रतिकृती.

[3807] – 406

M.A. (Sem. – IV) Examination, 2010
SOCIOLOGY
(Optional Paper)
SO – 16 : Ethnicity in India
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Elaborate on various perspectives on ethnicity.
  - 2) Discuss the representation of ethnic groups in Hindi cinema.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
  - 1) Discuss many voices of nation in India.
  - 2) Critically evaluate the problems of nation building in India with specific reference to Jharkhand issue.
3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each. **20**
  - 1) Explain the concept of pluralism.
  - 2) Discuss the relationship between class and ethnicity.
  - 3) Write a note on the emergence of nationalism in west.
  - 4) Evaluate the language problem in India.
4. Write notes on **any four** of the following within **100** words each : **20**
  - 1) Features of ethnicity by C-Greetz
  - 2) Concept of subnationalism
  - 3) Separatist movement in Punjab
  - 4) Meaning of secularism.
  - 5) Note on multiculturalism
  - 6) Concept of nation.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : 20
  - १) वांशिकते वरील विविध दृष्टीकोन विशद करा.
  - २) हिंदी चित्रपटांमधील वांशिक गटांच्या सादरीकरणावर चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : 20
  - १) भारतातील राष्ट्राच्या विविध आवाजांची चर्चा करा.
  - २) भारतातील राष्ट्रबांधणीच्या समस्येचे झारखंड आंदोलनाच्या संदर्भात टीकात्मक मूल्यमापन करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी 250 शब्दात लिहा : 20
  - १) बहु विविधतावादाची संकल्पना स्पष्ट करा.
  - २) वर्ग आणि वांशिकता यामधील परस्पर संबंधावर चर्चा करा.
  - ३) पाश्चिमात्य देशांमधील राष्ट्रवादाचा उदयावर टीप लिहा.
  - ४) भारतातील भाषाविषयक समस्येचे मूल्यमापन करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा : 20
  - १) सी. गिट्झ यांनी दिलेली वांशिकतेची वैशिष्ट्ये
  - २) उपराष्ट्रवादाची संकल्पना
  - ३) पंजाबमधील अलगतावादी चळवळ
  - ४) धर्मनिरपेक्षता वादाचा अर्थ
  - ५) बहुसांस्कृतिकता वादावर टीप
  - ६) राष्ट्राची संकल्पना.